

АЦО ШОПОВ У МАЂАРСКОЈ И СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

ЈЕЛЕНА Р. ТРИЧКОВСКА¹, САНДРА П. БУЉАНОВИЋ СИМОНОВИЋ²

¹ Мрс, Универзитет у Београду, Филолошки факултет –
Катедра за хунгарологију,
trickovskajelena@gmail.com

² Мр, Универзитет у Београду, Филолошки факултет –
Катедра за хунгарологију,
sandra.buljanovic@gmail.com

Апстракт: Преношење идејно-естетског садржаја те смисла и значења у преводу је изузетно комплексан задатак и изазов за преводиоца. Изазови су утолико израженији када се ради о књижевном превођењу односно превођењу поетског текста. Рад се бави анализом књижевног превођења са посебним освртом на превођење поезије одабраних песама македонског лиричара, Аца Шопова, на српски и мађарски језик. Његова лирика је, због емоционалности којом обилује уз елементе борбености, патриотизма и аутобиографског, јединствена и веома превођена на друге светске језике. Истраживање је имало за циљ да утврди како је оригинални текст аутора преведен на мађарски језик у збирци „*Őrök várakozó*“ (1964). Посебну занимљивост чини чињеница да је један од језика на који је збирка преведена, мађарски језик, који не припада словенској породици језика. Ово је прва збирка овог македонског аутора преведена на мађарски језик. Истовремено рад анализира избор песама у преводу на српскохрватски језик из збирке „Предвечерје“ (1966). За анализу су коришћени оригинали, као и преводи Ференца Фехера и Калмана Дудаша на мађарски односно Сретена Перовића и Славице Штулић, Бранка Каракаша и Владе Урошевића на српскохрватски језик.

Кључне речи: *Шопов, македонски језик, мађарски језик, поезија, превођење*

1. Увод

Ацо Шопов је један од најзначајнијих савремених македонских песника. Мађарски песник и преводилац из Војводине, Ференц Фехер, га је описао као једног од истакнутих појединаца прве генерације македонских песника који су се појавили после Другог светског рата. Рад се бави анализом књижевног превођења одабраних песама Аца Шопова на мађарски и српски језик. Истраживање је имало за циљ да утврди како је оригинални текст

аутора преведен од стране преводиоца Ференца Фехера на мађарски језик у збирци „*Örök várapozó*“ (1964) односно како је превод извршен од стране преводиоца Славице Штулић, Сретена Перовића, Бранка Каракаша и Владе Урошевића на српскохрватски језик. Анализа је открила да су преводиоци успели да пренесу атмосферу Шоповљеве поезије.

2. Књижевно превођење

Сава Бабић, један од истакнутих професора теорије књижевног превођења и један од најплоднијих преводилаца мађарске књижевности на српски језик, оснивач Катедре за хунгарологију на Филолошком факултету Универзитета у Београду у својој књизи „Разабрати у плетиву: есеји о преводилачком чину“ о феномену превођења истиче да је оно што нуди теорија превођења исувише уопштено за конкретне и појединачне потребе те је стога неопходно, у циљу разумевања шта је заправо превод, реализовати бројне анализе превода и оригинала. Истовремено сматра да ниједан превод није толико добар да не би могао бити бољи. Такође, сматра да је преводилаштво једна од области у којој може да дође до изражаја стваралачка личност преводиоца, који је постао неопходан култури једног друштва (Бабић 1986: 13–14).

Српски лингвиста и професор, др Ранко Бугарски, превођење дефинише као „главни вид премошћавања језичких граница“ односно као „облик комуникације при коме се неки садржај, претходно изражен средствима другог језика, преноси у неки други језик.“ Захваљујући превођењу се „културна блага наталожена у многобројним језицима широм света могу учинити доступним и онима који те језике не знају“ (Бугарски 2003: 93–94).

Књижевно превођење се, пак, може описати као комплексна активност, која на најквалитетнији и непоновљив начин повезује народе и културе. Сходно томе се, као најзначајнији задатак, пред преводиоца ставља чување аутентичности оригинала кроз (његов) превод. Истовремено, изузетно је важно да (преводиоца) превод учини пријемчивим циљној публици. Стјепановић (2020: 129) наглашава да што су веће културне разлике између полазног и циљног језика, тиме је сложенији преводиочев задатак да нађе одговарајући еквивалент у циљном језику. Према истом аутору, крајњи циљ превођења је да превод буде разумљив читаоцима у циљној култури те да не изневери њихова очекивања.

У тексту „О преводу и превођењу Исидоре Секулић“ Соње Веселиновић, ауторка истиче став истакнутог преводиоца, Исидоре Секулић, о феномену превођења. Наиме, ауторка указује како И. Секулић наглашава важност хуманистичке димензије превођења која доводи до зближавања народа, те види преводе као неизбежну потребу. Она се у својим есејима, рецензијама

и предговорима често осврће на значај превођења за развој једне културне средине, њеног језика и књижевности док истовремено указује и на задатак преводиоца. „За добар превод неопходно је да преводац буде и књижевник и неуморан читалац, те да познаје шири контекст превођеног дела, јер читав процес почива на индивидуалном тумачењу и преношењу онога што је објективизовано као вредност. Дакле, важно је ко преводи, колико познаје изворни и циљни језик и књижевност, како транспонује стил, емоцију оригинала, али и које су конкретне побуде за тај превод и каква је претходна преводачка традиција“ (Веселиновић 2017: 142–147).

3. Превођење поезије

„Пут настанка уметничког дела иде од укупне стварности, и оне око човека, али и оне у човеку, преко креативног чина аутора до самог остваривања дела које је намењено читаоцу“ (Бабић 1986: 8).

Поезија је својеврсно уметничко дело, које се неретко у релевантној литератури описује као „литерарни рад у метричкој форми, који изражава дубока осећања и дубоке мисли, покушава да интерпретира скривено значење живота, универзалне истине о животу, о томе шта је људски род искусио.“ (Рајовић, 2019: 54). Ауторка Рајовић је чини се, са пуним правом, посебно нагласила да је поезија, као „супериорнији облик синонимије много тежа за превођење него што је случај са уобичајеном поруком“ (Рајовић, 2019: 129). Преводиоцу поезије је, наиме, потребна додатна, нарочита вештина како би успео да пренесе све вредности оригинала, „заједно са музикалношћу, стилем и формом, римом и ритмом“ (Рајовић, 2019: 129).

Превођење поезије треба да буде реализовано тако да (готово) свака фраза и израз с емотивним набојем буде преведен на начин који ће допринети да у циљном језику звучи природно (што природније). Међутим, неретко је потребно извршити и одређену манипулацију у погледу прилагођавања текста страном култури у техничком и политичком, а нарочито поетском смислу.

„Сам чин превођења поезије репродукује, према мишљењу бројних теоретичара, и поетски текст на циљном језику, који треба у најбољем светлу да репрезентује текст оригинала, односно да удовољи захтеву укупне адекватности. Принцип укупне адекватности у превођењу поезије подразумева оптимално остварење семантичке (шта је речено), стилистичке (како је речено) и прагматичке (коме је речено) адекватности. Неретко је преводиоцу изузетно тешко да задовољи сва три наведена начела, стога је принуђен да у сталној тежњи за укупном адекватношћу понекад прибегне више једном, другом или трећем принципу“ (Стејапановић, 2020: 128).

4. Превођење македонске поезије и поезије Аца Шопова на мађарски језик

Превођење македонске књижевности на мађарски језик повезано је са интересовањем мађарске културе за културу јужних Словена. Рита Куздер у свом раду „*A Magyarországi makedoniztika*“ („Македонистика у Мађарској“, 2015) каже да везе између Мађара и Македонаца сежу далеко у прошлост, заправо од самих почетака суживота на овим просторима, дакле више од хиљаду година. Под најездом Турака, многи су, бројни Македонци, Срби, Бугари, Грци, Албанци, још у 14. веку, побегли у тадашњу Угарску. Куздерова у овом раду даје сажет, али свеобухватан преглед активности које показују на који начин и у коликој мери се ти историјски контакти осликавају у мађарско-македонским књижевним везама. Она као кључну годину наводи 1814, када су у Будиму¹ почели да штампају прве књиге на македонском језику. Том приликом издато је дело Јоакима Крчковског „Слово исказаное запади умирание“, а потом и друго дело „Повест ради страшнаго и втораго пришествија Христова“. Као што смо горе навели, Куздерова у овом раду хронолошким редоследом наводи веома исцрпну библиографију македонске књижевности на мађарском језику, почев од 19. века па до данас. Нарочито су значајна дела настала од друге половине 20. века наовамо, и закључује да смо „током последњих педесет година кроз изврстан рад више преводилаца и књижевних преводилаца, могли да стекнемо увид у готово шездесет македонских песника и писаца“. Она потом наводи читав списак „изванредних песника, писаца и књижевних преводилаца, без чијег рада то не би било могуће“ (Куздер, 2015: 90).

За ову прилику бисмо посебно издвојили антологију „*Mai makedón költők*“ („Савремени мађарски песници“), издату 1969. године, а коју су заједнички уредили један од највећих књижевних преводилаца југословенских или јужнословенских аутора на мађарски језик, Золтан Чука и аутор и преводилац Паскал Гилевски.

Важно је напоменути да је македонска књижевност на мађарском језику објављивана како у Мађарској, тако и у Војводини, дакле на територији некадашње СФРЈ.

Прва мађарска антологија македонске поезије, која је представила најбоље савременике македонске лирике, је објављена 1969. године под насловом „*A szó születése*“ што у преводу на српски значи „Рађање речи“. Избор песама у овој антологији је направио Золтан Чука (Csuka Zoltán), истакнути мађарски песник и преводилац, веома посвећен превођењу дела писаца

¹ У то време, Будим (Буда), Пешта (Пест) и Стари Будим (мађ. Óbuda; срп. Обуда) били су самостални градови. Град Будимпешта настао је спајањем трих трију градова 17. новембра 1873.

свих југословенских народа на мађарски језик.

Поред мађарских песника Иштвана Ага (Ágh István), Габора Гараија (Garái Gábor), Ђуле Ијеша (Illyés Gyula), Ференца Јухаса (Juhász Ferenc), Гезе Кепеша (Képes Géza), Ласла Нађа (Nagy László), Ђерђа Шомјоа (Somlyó György), Шандора Вереша (Weöres Sándor), који су преводили македонску поезију, у представљању данашњих македонских песника су учествовали и југословенски песници и преводиоци Карољ Ач (Ács Károly) и Ференц Фехер (Fehér Ferenc), Сретен Петровић, а међу преводиоцима са македонског и на македонски језик је и посвећени македонски преводац мађарске поезије Паскал Гилевски, који у студији „Шопов на унгарски јазик“ (Гилевски, 1983: 29) наводи да је Шопов на мађарском језику „имао среће“ да су га преводили много, али да је највише песама на мађарски пренео Ференц Фехер. Преводац каже да је Шопов један од истакнутих личности прве послератне генерације македонских песника, из чега видимо да је преводиочева одлука да овог песника пренесе на свој језик, да га представи читаоцима на свом језику, проистиче из дубоког поштовања његовог дела. Он наводи да је његова прва књига песама изашла двадесет година пре тог превода, и да развој његовог песничког света, у себе укључује и тражење сопственог пута младе македонске лирике. Он тврди да су Шопов и та млада генерација македонских песника, били и остали творитељи језика, у најосновнијем значењу те речи, будући да једва да су имали лирску традицију, на коју би се ослонили. Он још додаје, да уколико на тај начин процењујемо Шоповљево дотадашње дело, мађарски читалац може да поздрави лиричара који пробија прве кораке кроз поезију свога народа, и први пут проговара на мађарском језику.

Превођењем дела Аца Шопова бавио се и македонски композитор, песник, музиколог, критичар и преводац, Бранко Каракаш, као и македонски песник, прозаиста, есејиста и преводац Влада Урошевић.

Ференц Фехер (1928 – 1989) је био песник, прозни писац, преводац рођен у Војводини. Својим радом обележио је период у коме је живео. Добитник је бројних награда и одликовања као што је Октобарска награда града Новог Сада, Хидова награда за најбољу књигу на мађарском језику, Награда Змајевих дечјих игара, Златна плакета књижевне колоније у Кањижи, Награда Szenteleky (Сентелеки), Седмојулска награда, Орден братства и јединства са сребрним венцем. Један је од најистакнутијих југословенских писаца мађарског језичког израза. На изузетан начин је успевао да утврди значење оригинала и нађе замену у језику превода. Превео је читав корпус јужнословенске поезије на мађарски језик, а преводио је и прозу. Са словеначког на мађарски језик је преводио дела Тонета Селишкара и Франце Бевка, са српског дела Мирослава Антића, Бранка Ћопића, Стевана Раичковића, Васка Попу, Васу Поповића, Александра Поповића, Бранка

Радичевића и др. док је са македонског на мађарски језик преводио дела Аца Шопова (Gerold, 2001). Гилевски истиче да превођење односно препевавање поезије Шопова на мађарски језик није нимало лак задатак, јер се ради о језику чији се морфолошки и фонетски систем разликује од македонског (Гилевски 1983: 29).

Академик Сретен Перовић објавио је неколико десетина књига, међу којима важно место припада збиркама лирске поезије. Његова поезија је превођена и представљена у бројним домаћим и страним антологијама. За своје књижевно стваралаштво, добио је бројне награде, те најзначајнија национална и висока међународна признања.

Ацо Шопов, осим што је познат као песник, такође је у јавности стекао и преводилачку репутацију. За свој преводилачки рад је говорио следеће: "То је такорећи други начин мог песничког постојања. То је стваралачки чин веома одговоран и необично тежак. Понекад се чини готово немогућим пренети одређене вредности са једног на други језик медијум. Овде се не ради само о већој или мањој развијености једног језика и о тешкоћама ове врсте, већ пре свега о смислу и значењу самих речи, који су и могу бити често сасвим различити".

О поезији Аца Шопова су у суперлативу говорили многи стручњаци. Један од њих је и српски теоретичар књижевности, Зоран Константиновић, који је истакао да је поезија Шопова „исто толико изворно везана за македонско тле колико је у својим уметничким стремљењима доказ за чињеницу да је духовни живот Македонаца у изненађујуће кратком времену успео да овлада свим савременим струјањима“.

Ацо Шопов има извесну предност као до сада највише превођен македонски песник. Његова поезија је препевана на многе стране језике; од тога је на мађарском језику објављена збирка песама, „*Örök várakozó*“ (1964), док се на српском језику нарочито издвајају збирке превода „*Предвечерје*“ (1966), „*Песме*“ (1976), „*Дуго долажење огња*“ (1977).

5. Анализа изабраних оригинала и превода

У овом делу рада ће бити речи о томе како је оригинални текст Аца Шопова преведен на мађарски језик односно како је реализован превод изабраних песама на српскохрватски језик.² Наиме, у раду смо анализирали

² Разлог због ког су дела Шопова превођена на српскохрватски језик почива на чињеници да је својевремено Македонија била једна од шест република у саставу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (поред Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине, Социјалистичке Републике Словеније, Социјалистичке Републике Србије, Социјалистичке Републике Хрватске и Социјалистичке Републике Црне Горе) где је српскохрватски језик био један од три званична језика.

преводе песама Аце Шопова, које је под називом „*Örök várakozó*“ 1964. године објавила издавачка кућа Форум из Новог Сада, која и дан-данас врло успешно послује и у оквиру едиције ТраН(С)акција објављује преводну књижевност јужнословенских језика. Можда ће овакви скупови и годишњице да подстакну издавање неког новог дела македонских аутора, или поново издају ову значајну збирку. До тада, поезија Аца Шопова може се читати у изванредном преводу једног од највећих војвођанских мађарских песника 20. века, Ференца Фехера, али и других врсних мађарских преводаца и песника, као што су већ поменути Золтан Чука, Шандор Вереш, Калман Дудаш и други.

Збирка превода „*Örök várakozó*“ има 36 песама које припадају различитим циклусима. Анализом је уочено да песме нису хронолошки поређане, преводац се одлучио да направи сопствени избор из више збирки из целокупног дотадашњег Шоповљевог опуса, не фаворизујући ни један поетски циклус.

У песми „Грозомор“ (срп. „Грозомор“; мађ. „*Iszonyat*“) уочавамо да је лексема „грозомор“ именица мушког рода, која у македонском речнику има објашњење „страшан“, „нечовечан“, „грозан“, „накарадан“, „наказан“. Због аутентичности лексеме, у српскохрватским преводима се она налази у истом облику у коме је употребљена у оригиналу. Песму налазимо у преводима Сретена Перовића и Владе Урошевића. Сви преводи су подједнако добри и осликавају период у коме су настали. Обртање реда речи у реченици, додавање придева да би се извела рима, су само поједини елементи којима су се послужили преводиоци. Део стиха, где уочавамо обртање реда речи у реченици, у оригиналу гласи: „*Пролетта му е мајка и макеа зла и вешта*“ док у преводу Сретена Перовића тај део стиха гласи: „*Пролеће му је мајка и маћеха вјешта и зла*“. Ради постизања риме је Влада Урошевић део оригиналног стиха „*Нејасен немушт збор*“ превео као „*Немушти разговор*“ (део другог стиха) односно „*Нејасан разговор*“ (део двадесетдругог стиха). Мађарски преводац наслов песме преводи са „*iszonyat*“, што значи страва, ужас и одговара наслову оригинала. Међутим, преводиоцу као да то није довољно снажан термин за ужас који је описан, па у тексту песме додаје синоним, те трећи стих завршава са: „*Borzalom, iszonyat*“. Исте стихове налазимо и на крају песме: „Пепел на сонот, сон на пепелта. Грозомор.“ у мађарском преводу: „*álmom hamuja, hamu álma. Borzalom, iszonyat.*“

Анализирајући песму „Лов на езеро“ (срп. „Лов на језеру“; мађ. „*Vadászat a tavon*“) запажамо да је преводац Влада Урошевић прилагодио превод култури примаоца, међутим јасно се уочава и то да се у том преводу ради о препеву. Наиме, присутно је доста уметнутих стихова који образују риму и употпуњују песму пејзажним сликама. Као пример можемо навести део песме „[...] *Глуње езерска поврвнина*“, која се у препеву Владе Урошевића јавља

као стих „[...]Смирује се и нестаје унаоколо талас“. Наведено се у буквалном преводу описује као мирна површина језера, без таласа, али се лексема „талас“ и не спомиње. Када је реч о преводима Сретена Перовића и Бранка Каракаша, уочава се да су преводиоци веома вешто употпунили риму, без додавања нових лексема, пратећи дух оригинала. Мађарски превод „*Vadászat a tavon*“ донекле одступа од оригинала, али ипак успева да пренесе поруку песме. Како би дочарао стамену површину језера, Фехер каже: *A tó sima arca meg se rezzen, Bánatkék könnyét se ontja már*, у преводу: *Глатка површ језера не задрхти, не лије више ни сузе модре од туге*. Мађарски језик врло лако ствара сложенице, као што се може видети у примеру где поређење „*модра од тага исплакана*“ претаче у „*bánatkék könnyu*“.

Превод песме „Песната и годините“ (срп. „Пјесма и године“, мађ. „*Vers és évek*“) на невероватан начин осликава ехо оригинала. У песми се два пута јавља лексема „небиднина“ која у буквалном преводу означава „непостојање“, док се у преводу Сретена Перовића једном јавља као „непостојање“, а други пут као „неоствареност“. Песму је на мађарски превео Калман Дудаш, дословно преносећи наслов оригинала „*Vers és évek*“ (песма и године). Дудаш је такође песник, рођен у Војводини, познат и као преводилац југословенске књижевности на мађарски језик. Из превода се осећа да Шопова разуме и као колегу песника и као савременика.

Преводе песме „Кон галебот што кружи над мојата глава“ (срп. „Галебу што кружи над мојом главом“, мађ. „*A fejem fölött köröző sirályhoz*“) налазимо у преводилачком опусу Славице Штулић из 1955. године и Сретена Перовића из 1966. године. У преводу Славице Штулић стих „[...] *крај сите живи, непознати загинати*“ (срп. „прођи покрај“) уочава се додавање глагола у другом лицу императива „обиђи све живе, незане, изгубљене“ док превод Сретена Перовића гласи „[...] *крај свих живих, непознатих, погинулих*“ те је сасвим јасно да је Перовић превод веродостојније приближио оригиналу. Још један пример из преведене песме који можемо издвојити тиче се и лексеме „морно“, која у македонском речнику означава „уморно“, „тегобно“, „мучно“, а коју у преводу Сретена Перовића налазимо као „мирно“, док је код Славице Штулић превод аутентичнији због чињенице да је употребила лексему „уморно“. У истој песми наилазимо и на лексему „лотка“ која у македонском речнику означава „кајак“, „чун“, „чамац“, „мало пловило“ док је у преводу Сретена Перовића употребљена лексема „лађа“ која употпуњује риму два последња стиха. Рима у преводу Славице Штулић употпуњена је лексемом „чун“, која има архаичну ноту. Од свих анализираних превода Ференца Фехера из збирке „*Örök várakozó*“, у преводу ове песме налазимо највише одступања. Примера је више, али услед недостатка места можемо навести само конкретизацију у стиху „*Зарони во сите височини*“ где преводилац каже „*az összes mélységeket kutasd át*“ - истражи све дубине, као да жели да продре у срж, или кад додаје

„*rég halt katonákon*“ – давно покојни војници, док у оригиналу стоји: загинати.

Минијатуру „Во тишина“ (срп. „У тишини“, мађ. „Hallgatagon“) такође налазимо у преводу Славице Штулић, Бранка Каракаша и Сретена Перовића. Разлике у преводу налазе се у последње две строфе у свим преводима: „[...] *сакриј га у дубоку тишину, тишина ће сама да га рече.*“ (С. Штулић, 1955); „[...] *закопај га у дубоку тишину, тишина ће сама да изрече.*“ (Б. Каракаш, 1960); „[...] *сахрани га у дубоку тишину, тишина да му смисао дорече.*“ (С. Перовић, 1966). Као што је могуће запазити превод Сретена Перовића је еквивалентан преводу Славице Штулић. Мађарски превод такође у потпуности доследно преноси поруку оригинала.

Песма „Раѓање на зборот“ (срп. „Раѓање ријечи“, мађ. „A szavak születése“), се налази у преводу Сретена Перовића из 1966., као и 1977. године. У преводу из 1977. године Перовић понавља наслов односно први стих је идентичан наслову - чега у оригиналу нема. Наилазимо на лексему „глужд“ која означава „зглоб“, али преводилац успева да пронађе идеално метафоричко значење и превод употпуњује лексемом „чвор“. Мађарски превод Ференца Фехера још једном потврђује дубоку везу овог великог војвођанског песника са македонским песником Ацом Шоповим. Обојица су песници, обојици је реч и смисао живота и оруђе које води до смисла: „*Глужд на глужд. Камен врз камен. Камена шума изземнина.*“ у мађарском гласи: „*Görcsre görcs. Sziklára szikla. Dermedtség fagyos kőerdeje.*“ дословно преносећи поруку оригинала.

Лирски циклус *Молитве*, „*Циклусот Молитиви*“, објављен у збирци „*Небиднина*“ (1963) и садржи једанаест песама, свакако заслужује посебну пажњу за подробнију анализу, будући да је у лирском циклусу додатно наглашена димензија повезаности. Наиме, уколико је одлика циклуса дуална: међусобна повезаност целине са њеним деловима и повезаност делова међу собом, утолико је резултат превођења циклуса песама још фасцинантнији, јер ту имамо не само дуалну повезаност целине са деловима и делова међу собом, већ се тај дуализам дуплира, те имамо повезаност целине превода са преведеним деловима и повезаност преведених делова међу собом, а потом и повезаност целине и делова превода са целином и деловима оригинала.

Евидентно је да превод циклуса песама одговара оригиналу, али не могу се занемарити захтеви за додатном анализом лексике, понајвише због чињенице да је у српскохрватским преводима присутан знатан број обрнутог реда речи односно на појединим местима је уочена замена речи. Такође, очити су захтеви за додатним прилагођавањем српском језику односно потребно је извршити поновни превод на српски језик.

На мађарском језику се циклус такође нашао у збирци „*Örök várakozó*“. Ференц Фехер је и тиме потврдио да је умео да осети Шоповљев поетски изрицај. Ференц прати Шопова, доследно следи македонске стихове, осећа и најтананије трзаје његове душе, преточене у молитве тела. Такво лирско

ремек-дело свакако захтева подробнију анализу оригинала и превода.

Тумачење и проучавање преведених стихова није нимало лак посао за истраживача превода. Као што наводи Марко Чудић у делу „Данило Киш и модерна мађарска поезија“: „Он треба не само да утврди на основу упоредне језичке анализе, врлине и мане текста (позитивистички нормативизам) већ да уочи да ли је, и ако јесте, каквим је новим језичким слојевима преводилац обогатио сопствени језик. Ово нарочито важи за анализу поетског превода, јер свака преведена песма је, на изванредан начин *метапесма*, пошто другим језиком говори о себи самој, а да истовремено више и јесте и није она сама“ (Чудић 2007: 20-21).

6. Закључак

Превођење нема за циљ само пуко преношење одређеног текста помоћу језичких средстава с изворног језика на циљни већ и преношење стране културе, нарочито када је реч о књижевном превођењу односно превођењу песама, које стоје у јединственом односу према поетичкој традицији изворног језика, са једне стране, а с друге стране њих (песме) уобличава поетичка традиција циљног језика.

Анализом долазимо до закључка да преводи осликавају оригинал, али да не постоји адекватан превод на српском језику већ су сви на српскохрватском, што стоји као отворен позив преводиоцима да оваквог великана македонске поезије преведу и на српски језик.

Анализа мађарских превода песама Аца Шопова показала је да је један од највећих македонских песника имао изузетно добар пријем у мађарској књижевности и култури, и да су његове стихове на мађарски језик пренели и превели врхунски песници и преводиоци, успевши да мађарском читаоцу у потпуности дочарају лирски свет његове поезије.

Такође, са културно-историјског становишта, примећујемо да би новим преводима или новим издавањем већ постојећих превода и мађарски читаоци 21. века могли да уживају у овој ванвременској лирици.

Извори

- [1] Шопов, А. (1964). *Örök várakozó*. (Fehér Ferenc, прев.). Нови Сад: Forum Könyvkiadó Intézet.
- [2] Шопов, А. (1966). *Предвечерје*. (Сретен Перовић, прев.). Титоград: Графички завод.

Литература

- [1] Бабић, С. (1986). *Разабрати у плетиву: есеји о преводилачком чину*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.
- [2] Бугарски, Р. (2003). *Увод у општу лингвистику*. Београд: Чигоја.
- [3] Веселиновић, С. (2017). О преводу и превођењу у делу Исидоре Секулић. *Србистика данас*, бр. 2, стр. 142–159.
- [4] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *Грозормор*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/грозомор?lang=sr>
- [5] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *Галебу што кружи над мојом главом*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/галебу-што-кружи?lang=sr>
- [6] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *Лов на језеру*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/лов-на-језеру?lang=sr>
- [7] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *Пјесма и године*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/пјесма-и-године?lang=sr>
- [8] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *Рађање ријечи*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/radanje-rijeci?lang=sr>
- [9] Вишејезични интернет портал „Лирски дом Аце Шопова“. *У тишини*. Преузето 20. маја, 2023, са: <https://www.acosopov.com/читаоница/поезија/у-тишини?lang=sr>
- [10] Гилевски, П. (1983). Шопов на унгарски јазик. *Литературен збор*, 30, 29–32.
- [11] Gerold, L. (2001). *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918 – 2000)*. Нови Сад: Форум.
- [12] Kuzder, R. (2015). A magyarországi makedonisztika. *Slavia Centralis*, 8, 82–93.
- [13] Рајовић, Ј. (2019). Елементи кохезије у оригиналу и преводу поезије на примеру песме „Стар си, оче Вилјаме“ из Романа Алиса у Земљи чуда. *Баштина*, 47, 53–66.
- [14] Стејапановић, Б. (2020). Велимир Живојиновић као превода Гетеових песама „Добродошлица и растанак“ и „Прометеј“ у часопису мисао. У: *Превођење као вештина и као уметност* (стр. 126–149). Београд: Форум за интеркултурну комуникацију.

ACO ŠOPOV IN HUNGARIAN AND SERBIAN LITERATURE

Tričkovska, Jelena, Sandra Buljanović Simonović

Faculty of Philology, University of Belgrade

Transmitting the ideological and aesthetic content, sense and meaning in the translation process is an extremely complex task and challenge for the translator. The challenges are more expressed when it comes to literary translation, that is, the translation of a poetic text. The paper deals with the analysis of literary translation with a special focus on the translation of the poetry of selected songs by the Macedonian lyricist, Aco Šopov, into Serbian and Hungarian language. His lyric is unique and widely translated into other world languages, because of the emotionality it abounds in, as well as due to elements of combativeness, patriotism and autobiography. The aim of the research was to determine how the author's original text was translated into Hungarian in the collection "Örök várakozó" (1964). The fact that one of the languages into which the collection was translated is Hungarian, which does not belong to the Slavic language family, is particularly interesting. This is the first book of this Macedonian author translated into Hungarian. At the same time, the paper analyzes a selection of songs translated into Serbian from the collection "Predvečerje" (1966). The originals were used for the analysis, as well as the translations by Ferenc Feher and Kalman Dudas into Hungarian and Sreten Perovic, Slavica Stulic, Branko Karakas and Vlada Urosevic into Serbian language.

Key words: *Šopov, Macedonian language, Hungarian language, poetry, translation*